

*Рибка Ю. В.
м. Харків, Україна*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Сучасний етап розвитку освіти актуалізує вирішення проблеми оцінки професіоналізму педагога, рівня його професійної компетентності і культури, перспективи росту й можливостей професійної реабілітації.

Проблема професіоналізму фахівця взагалі та його професійної компетентності зокрема розглядається як одна з центральних у психолого-педагогічних дослідженнях.

У даний час наука має у своєму розпорядженні певний обсяг знань, використання яких у педагогічній діяльності є важливою умовою становлення професійно компетентного педагога, педагога-дослідника, здатного вдосконалювати навчально-виховний процес, направляти його на вирішення завдань особистісного становлення та розвитку як дітей, так і самого педагога. Разом з тим, незважаючи на важливість проблеми, в науці і практиці приділяється недостатня увага формуванню професійної компетентності вихователя дошкільного навчального закладу.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми свідчить про її важливе значення й актуальність. Вимоги до організації діяльності з професійного становлення педагогів розглядають О. Ігнат'єва, І.Д. Багаєва, Н.О. Брюханова, А.І. Жук, Н.В. Кузьміна, В.А. Сластьонін та ін. Сутність педагогічної творчості характеризують і обґрунтовують В.В. Загвязінський, В.А. Кан-Калик, М.М. Поташник, У.С. Решетько та ін. Шляхи формування професійної компетентності педагога, система стимулювання його педагогічної творчості обґрунтовуються також Ларіоновою, Ю.А. Бабанским, О.Л. Жук, Н.В. Кухаревим, М. М. Скаткіним, Г. І. Щукіною та ін. Професійна діяльність вихователя дошкільного закладу розкрито в працях Н. В. Кузьміної, Е. О. Панько, І. Д. Беха, О. Л. Кононко, К. Л. Крутій, В. У. Кузьменко та ін.

Згідно лінгвістичного тлумачення поняття «компетентний» (лат. *competes*, від *compero* – належний, здатний) у довідниках трактується як «володіючий знаннями, який має право за своїми знаннями і повноваженнями робити або вирішувати що-небудь дозволяють судити про що-небудь» [6, С. 191].

Компетентність виступає якісною характеристикою, яка вказує на володіння людиною відповідною компетенцією, і включає її особистісне ставлення до неї і предмету власної діяльності. Компетентність, вважає О. Ігнат'єва, вища ступінь володіння знаннями або прояв знань [4].

Н.О. Брюханова під компетентністю розуміє властивість професіонала, яка вказує на його спроможність доцільно і ефективно діяти за певних обставин, тобто реалізувати певні групи досвідних надбань стосовно тих чи інших напрямів чи етапів здійснення діяльності, зокрема професійної діяльності [2].

Науковці зазначають, що професійна компетентність – це професійна підготовленість і здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків повсякденної діяльності [6]. Професійна компетентність включає також наявність у фахівця стратегічного мислення і його креативність, тобто здатність і психологічну готовність брати активну участь у процесах розвитку [12]. На думку Ларіонової, професійна компетентність – показник готовності фахівця до виконання конкретної професійної діяльності на відповідному якісному рівні з використанням устояних професійно важливих якостей і досвіду [8].

Основними складовими професійної педагогічної компетентності є: 1) система психологічних, загальнодидактичних та спеціальних фахових знань; 2) система фахових умінь; 3) професійні здібності та професійно значущі риси особистості [3]. Умовами успішного формування професійної компетентності є: формування світогляду та спрямованості особистості, на основі яких відбувається засвоєння знань і умінь; розвиток професійних здібностей та професійно значущих рис особистості в контексті набуття педагогічного досвіду [1].

Професійна компетентність вихователя – це необхідна умова підвищення якості педагогічного процесу.

На основі аналізу різних визначень даного поняття за умов особливостей діяльності вихователя можна синтезувати наступний варіант: професійна компетентність вихователя ДНЗ – це здібність до ефективного виконання професійної діяльності, визначуваної вимогами посади, що базується на фундаментальній науковій освіті і емоційно-ціннісному відношенні до педагогічної діяльності. Вона передбачає володіння професійно значимими установками і особовими якостями, теоретичними знаннями, професійними вміннями і навиками.

Вихователь має бути компетентним в питаннях організації і вмісту діяльності по наступних напрямках: здійснення цілісного педагогічного процесу; створення розвиваючого середовища; забезпечення охорони життя і здоров'я дітей; знання цілей, завдань, вмісту, принципів, форм, методів і засобів вчення і виховання дошкільників; уміння результативно формувати знання, уміння і навички відповідно до освітньої програми; уміння керувати основними видами діяльності дошкільників; уміння взаємодіяти з дошкільниками; консультативна допомога батькам; створення умов для соціалізації дітей; захист інтересів і прав дітей.

Особливі вимоги до вихователя визначає особлива роль дошкільного періоду розвитку в процесі становлення особистості. Вихователь обов'язково повинен усвідомлювати відповідальність за щасливе дитинство дитини та її долю, володіти високим рівнем розвитку емпатії, безпосередністю, емоційною врівноваженістю, творчою уявою, душевною щедрістю тощо. Особливістю праці педагога, що працює з дітьми дошкільного віку, є велике навантаження на його психофізіологічну сферу. Тому до професійно значущих якостей педагога-дошкільника належать висока працездатність, витримка, врівноваженість.

Структура професійної компетентності вихователя, крім світоглядних позицій особистості, глибокої обізнаності й практичних умінь, обов'язково включає професійно важливі якості особистості. Вони забезпечують можливість вільно, впевнено й толерантно діяти в залежності від наявної необхідності та потреб оточуючого життя.

Кожен педагог проходить в своєму професійному розвитку певні етапи професійного становлення:

1 етап (стаж від 1 року до 5 років). Характерний інтерес до оволодіння методичними ідеями навчальних програм, їх змісту.

2 етап Розвиток професійної діяльності (стаж від 5 до 10 років). Основний акцент у своїх запитах ці вихователі роблять на проблеми методики та організації різних видів пізнавальної діяльності. Значна увага приділяється новим педагогічним психологія, розвитку культури самовдосконалення.

3 етап Професійної зрілості (від 10 років і старше). Прагнення вихователя осмислити свій педагогічний досвід, співвіднести його з передовою практикою [11].

Для вирішення завдання формування професійної компетентності вихователя, методична служба має постійно шукати сучасні форми і методи роботи, залучати педагогів до активної діяльності.

Саме вихователь методист покликаний удосконалювати професійну компетентність педагогів, використовуючи при цьому безцінні пласти педагогічної спадщини, сучасні досягнення психолого-педагогічної науки та перспективного педагогічного досвіду. Використовуються як традиційні, так і нетрадиційні форми роботи досягнення психолого-педагогічної науки та перспективного педагогічного досвіду. У педагогічній практиці дедалі ширше використовують інтерактивні методи. Масові форми науко-методичної роботи сприяють збагаченню інтересів, підвищенню кваліфікації педагога, виробленню ними практичних професійних навичок. Використовуються як традиційні, так і нетрадиційні форми роботи [9].

Традиційні: інструктивно-методичні наради, методичні об'єднання, семінари-практикуми, конкурси педагогічної майстерності, індивідуальні методичні консультації, школи передового-педагогічного досвіду, дні ініціативи і творчості, науково-практичні конференції тощо.

Нетрадиційні: панорама методичних знахідок, клуби, літературні світлиці, педагогічні консилиуми, методичні аукціони, проблемні столи, творчі звіти педагогічних колективів та інші [5].

Якість формування професійної компетентності вихователів залежить правильної організації та дотримання педагогічних умов. У своєму дослідженні ми виділяємо наступні педагогічні умови формування професійної компетентності вихователів: виявлення і визначення спеціальних функцій управління розвитком професійної компетентності; система управлінської діяльності керівника повинна стимулювати формування у вихователя дитячого садка внутрішньої потреби у творчому самовдосконаленні, у розвитку своїх професійних здібностей; застосування програмно-цільового підходу до розвитку професійної компетентності вихователя ДНЗ; розробка і реалізація модель управління розвитком професійної компетентності, в центрі якої має бути вихователь з його індивідуальними здібностями, схильностями [10].

Висновки: Проблема професіоналізму взагалі й професійної компетентності зокрема розглядається як одна з центральних у психолого-педагогічних дослідженнях. Компетентність є якісною характеристикою володіння людиною відповідною компетенцією і включає її особистісне ставлення до неї та предмету власної діяльності.

Науковці зазначають, що професійна компетентність – це підготовленість і здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків повсякденної діяльності. Професійна компетентність вихователя – це необхідна умова підвищення якості педагогічного процесу в дошкільному навчальному закладі. Вихователь-методист покликаний удосконалювати професійну компетентність педагогів. Для ефективності використання форм і методів діяльності методиста, необхідно дотримуватися пених педагогічних умов по формування професійної компетентності педагога.

Подальше дослідження планується спрямувати на вивчення процесів удосконалення методичної роботи по формуванню професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів.

Список літератури: 1. Асаева И. Н. Основные проблемы и направления развития профессиональной компетентности воспитателей дошкольных учреждений // Современные проблемы науки и образования. – 2008. – № 4 – С. 36–41. 2. Брюханова Н. Подходи до розуміння компетентності та компетенції в освіті // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2007. – № 4. – С. 40–49. 3. Гришина И. К проблеме разработки концепции профессиональной компетентности педагога // Дошкільна освіта. – 2005. –

№ 2. 4. Игнатъева Е. О менеджменте знаний и неявном знании в образовании / Высшее образование в России. – 2006. – № 12. 5. Керівництво дошкільним навчальним закладом: Інформативно методичні матеріали на допомогу керівникові дошкільного навчального закладу / Упор.: Н. Майор, Ю. Манилюк, М. Марусенець та ін. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 168 с. 6. Компетентність педагога як важлива умова його професійної діяльності: Методичний посібник / Н. Н. Мурована. – Севастополь: Рибзст, 2006. – 24 с. 7. Краткий словарь иностранных слов / Под ред. С. М. Локшина. – М.: Гос. изд-во иностранных и национальных словарей, 1952. – 488 с. 8. Ларионова О. Компетентность – основа контекстного обучения // Высшее образование в России – 2005. – № 10. 9. Методична робота в ДНЗ / Упоряд. Л. А. Швайка. – Харків: Основа, 2007. – 288 с. 10. Маркова А. К. Психологические критерии и ступени профессиональности учителя // Педагогика. – 1995. – № 6. – С. 56–63. 11. Олійник В. В., Даниленко Л. І. Професійне зростання педагогічних працівників: організаційно – педагогічний аспект // Методист. – 2003. – № 3. – С. 2–5. 12. Пономарьов О.С. Моделювання діяльності фахівця: підручник / О. С. Пономарьов, О. М. Касьянова – Х.: НТУ «ХПІ», – Харків: Вид-во ФОП Тагаєв П. О., 2011. – 236 с.

*Рябченко Л. О.
м. Харків, Україна*

ПРОБЛЕМА УДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА РОСІЙСЬКІЙ ПЕДАГОГІЦІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Загальним питанням організації навчання студентів у вищих закладах освіти присвятили свої дослідження С. І. Архангельський, А. М. Алексюк, В. П. Безпалько, К. Д. Марквардт, А. Г. Молібог та інші українські та російські вчені та педагоги.

Удосконаленню навчально-пізнавального процесу у вищій школі присвячені також дослідження А. А. Вербицького, В. М. Вергасова, О. Г. Мороза, М. Д. Ярмаченка та інших.

Самостійну пізнавальну діяльність студентів С.Г. Заскалета вважає як таку діяльність, що передбачає самодетермінованість, самомотивованість, самопрограмованість пізнавальної діяльності студентів і реалізується у вигляді системи самостійних пізнавальних дій і зумовлена рівнем розвитку їх пізнавальних процесів та емоційно-вольової сфери. Дослідником були виявлені основні підходи щодо організації даного виду діяльності студентів.

Представниками першого підходу («цільового») є А. Е. Богоявленська, О. Т. Бровкіна, О. П. Бруновт. Ці автори основну увагу в процесі організації самостійної пізнавальної діяльності звертають на мету і засоби її досягнення.

Представниками другого підходу («розумового») є Ю.К.Бабанський, О.О.Богданов, В.В.Герасимов, М.О.Данилов, В.К.Колобаєв, М.М.Скаткін, В.Л.Шатуновський. Ці дослідники головним в організації даного виду діяльності вважають рівні розвитку пізнавальних процесів (сприймання, уяву, мислення).

Представниками іншого підходу («методичного») є М.М.Анцибор, Г.С.Гнітецька, Н.Ф.Голованова, Л.В.Жарова, В.О.Онищук, Л.Д.Павлова, Г.Г.Папернюк, І.Д.Первін, П.І.Підкасистий, О.В.Рогова, Б.І.Ходос. Ці автори основну увагу зосередили на методичному аспекті організації, а саме: меті, мотивах, методах і формах.

Організація самостійної пізнавальної діяльності базується на таких поняттях як «мета», «мотиви», «планування», «управління», «контроль», «кінцевий результат» тощо.